

and practical preparation of students for extracurricular education in elementary school]. Theoretical and Methodological Problems of Parenting and Student Youth: A Collection of Scientific Papers in 2 Parts. Kyiv. Vol. 2, pp. 281–289. [in Ukrainian].

5. Karapuzova, N. D. (2014). *Pidhotovka maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv do pozaklasnoi roboty z matematyky* [Preparing future elementary school teachers for extracurricular math work]. *Youth and market*. Drohobych. Vol. 11(118), pp.52–57. [in Ukrainian].

6. *Navchalni prohramy dlia zahalnoosvitnix navchalnykh zakladiv iz navchannia ukrainskoiu movoiu. 1–4 klasy* (2012). [Curricula for comprehensive educational institutions in the Ukrainian language. Grades 1–4]. Kyiv, Education House Publishing House. 392 p. [in Ukrainian].

7. Ficula, M. M. (1997). *Pedahohika: Navchalnyy posibnyk dlia stud. vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity* [Pedagogy: A textbook for students. higher educational institutions of education]. Ternopil. 192 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2019

УДК 61.007.2:378.147(045)

DOI:

*Аліна Стонога, асистент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Української інженерно-педагогічної академії*

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті на основі аналізу науково-педагогічної літератури розглянута сутність поняття “готовність”. Охарактеризовано компоненти готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, дієвий, особистісно-розвивальний, які визначено за чітко окресленими критеріями та показниками. Обґрунтовано доцільність формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації в контексті фахової підготовки. Визначено суть і структуру готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації.

Ключові слова: *готовність до професійної комунікації; структура; компоненти; критерії; показники; рівні.*

Лім. 7.

*Alina Stonoha, Assistant of the Pedagogy, Methods and Management of Education Department
Ukrainian Engineering Pedagogic Academy*

THE STRUCTURE OF READINESS OF FUTURE ENGINEER-PEDAGOGUES FOR THE PROFESSIONAL COMMUNICATION

In the article on the basis of the analysis of scientific and pedagogical literature the essence of the concept “readiness” is considered.

The analysis of the psychological and pedagogical literature showed that the problem of professional readiness is considered by scientists on the personal and active levels: on the personal level, professional readiness is considered as a process of forming the professional qualities of personality, at the actual level, professional readiness is considered as the result of professional training, professional competence is formed.

The components of the readiness of future engineers-pedagogues for professional communication are characterized: motivational-value, cognitive, effective, personal-developmental, which are defined by clearly defined criteria and indicators.

The expediency of formation of the readiness of future engineers-pedagogues to professional communication in the context of professional training is substantiated. The essence and structure of the readiness of future engineer-pedagogues to professional communication are determined. In our study, all the components of the readiness of future engineer-pedagogues for professional communication have corresponding criteria, each of which contains a set of indicators. The study of the levels of criteria and indicators formation makes it possible to find out the effectiveness of vocational-communicative preparation of students in the conditions of study in a higher education institution. Therefore, in the context of our study, four criteria were identified with corresponding metrics that fit the selected components. The criterion we have defined – motivation to master the skills and skills of professional communication and orientation to learning, corresponds to the motivational value component. It is connected with the necessity of taking into account in the process of communicative preparation of the future engineer-teacher of

the system of value orientations, beliefs, dominant motives, which are expressed in interests, needs, wishes, goals, goals. This component makes it possible to justify the need for preparation for professional communication for effective implementation of engineering and pedagogical activity and provides students with the purpose of communicative preparation

Keywords: *readiness for professional communication; a structure; components; criteria; indicators; levels.*

Постановка проблеми. Комунікативна взаємодія є невід'ємною частиною інженерно-педагогічної діяльності. Необхідність підвищення рівня комунікативної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у закладах вищої освіти актуалізує проблему формування їх готовності до професійної комунікації, комунікативного самовдосконалення та розвитку. Тому виникає необхідність визначення структури готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз науково-педагогічних досліджень засвідчує, що науковцями активно досліджується проблема формування готовності. Вони розглядають готовність результатом процесу підготовки студентів до визначеної діяльності. В науково-педагогічній літературі все частіше зосереджується увага на проблемі вивчення готовності студентів у різних аспектах її змісту і структури. Однак єдиного, уніфікованого розуміння даного поняття досі не встановлено. Кожен автор дає власне визначення цьому терміну у відповідності до досліджуваної проблеми.

Аналіз наукових джерел з питань підготовки фахівців у вищій школі засвідчив, що поняття "готовність" розглядається науковцями як здатність виконувати певні дії для досягнення визначених цілей [7].

Готовність розглядається педагогами та психологами як стан (М. Дяченко, Є. Ільїн, М. Левітов, Д. Мехіладзе та ін.), як якість особистості (Є. Павлогенков, К. Плягонов, В. Серіков, Є. Федорчук, В. Шадріков), як комплекс здібностей (Б. Анан'єв, С. Рубинштейн), як синтез певних особистісних якостей (С. Дибін, В. Крутецька, В. Шаринський), як системне особистісне утворення (С. Васильєва, А. Веденов, М. Дяченко, Л. Кандибович).

У контексті підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності готовність пояснюють як цілеспрямований вияв особистісних якостей студентів, безпосередньо важливих для обраної професії; налаштованість на професійну діяльність, що зумовлюється мотивами та психологічними особливостями [2, 60 – 61].

Метою статті є виявлення структури готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз

психолого-педагогічної літератури показав, що проблема професійної готовності розглядається науковцями на особистісному та діяльнісному рівнях: на *особистісному рівні* професійна готовність розглядається як процес формування професійних якостей особистості, що визначає систему мотивів, установок індивіда до професійної діяльності, забезпечує успішне її здійснення; на *діяльнісному рівні* професійна готовність розглядається як результат професійної підготовки, сформована професійна компетентність.

У структурі готовності (як особистісного явища) науковці виділяють такі елементи: - позитивне ставлення до діяльності (професії); - відповідність вимогам діяльності (професії) риси характеру, здібності, мотивація; - необхідні знання, уміння, навички; - стійкі професійно значимі особливості сприймання, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів.

Змістом професійної готовності є інтегральні характеристики особистості майбутніх інженерів-педагогів, що включають у себе такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, особистісний та вольовий.

- *Мотиваційний компонент* – позитивне ставлення та інтерес до професійної діяльності, професійно значущі потреби (самореалізації, професійне самоствердження), установки, мотиви, інтереси, прагнення майбутнього фахівця виконувати професійну діяльність. - *Когнітивний компонент* – виявляє сформовану професійну компетентність майбутнього інженера-педагога, необхідну для якісного та творчого виконання професійних обов'язків.

- *Особистісний компонент* – ставлення майбутнього інженера-педагога до професійної діяльності та самого себе, сформована професійна відповідальність. Реалізується цей компонент через самооцінку та рефлексію.

- *Вольовий компонент* – здатність до професійної діяльності, цілеспрямованість, самостійність, відповідальність за результати професійної діяльності, самоконтроль.

Кожен компонент професійної готовності майбутнього інженера-педагога визначається сполученням різних факторів, що визначають різні рівні та аспекти професійної діяльності.

Готовність майбутнього інженера-педагога до

професійної діяльності ґрунтується на теоретичній готовності (інтелектуальній підготовленості), усвідомленні мотивів і потреб майбутнього фахівця, що у сукупності визначають її результативність та здатність застосовувати набуті знання при виконанні професійних обов'язків.

Отже, готовність до професійної діяльності – це результат професійного розвитку особистості, внутрішнє налаштування майбутнього фахівця на професійну діяльність, що характеризує його здатність і прагнення виконувати цю діяльність. Така готовність досягається у процесі професійного становлення у закладі вищої освіти, передбачає активну самоосвіту і цілеспрямований професійний саморозвиток особистості [6, 11–12].

Комунікативна готовність розглядається як цілеспрямований вияв потенціалу особистості до обміну різного роду інформації вербальними та невербальними засобами. Вербальними засобами є мова та мовлення. мова – це система звукових сигналів, письмових знаків та символів, за допомогою яких людина отримує, переробляє, зберігає та передає інформацію; мовлення – це конкретне використання мови для висловлення думок, почуттів, настрою.

Паралельно з мовою як засобом вербальної комунікації широко використовуються немовні засоби – невербальна комунікація – жести, міміка, інтонація, паузи, манери, зовнішність, просторово-часова характеристика організації спілкування. Спілкування як живий процес безпосередньої комунікації суб'єктів закономірно виявляє емоції тих, хто спілкується, утворюючи невербальний аспект обміну інформацією. Відомо, наприклад, що мовчання іноді буває красномовнішим, ніж слова, а обмінюючись поглядами, люди можуть збагнути зміст інформації, який не вкладається в адекватні категорії вербального висловлювання [5, 113].

Так, одне із необхідних завдань педагогів полягає у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної комунікації у процесі навчальної діяльності. Така готовність передбачає цілеспрямованість студентів до сприйняття інформації про професійну комунікацію інженера-педагога, що виявляється у здатності до оволодіння лексико-граматичними навичками, уміннями декодувати суть почутого та побаченого, вмінням здійснювати особистісну, професійну взаємодію [1].

Науковці пояснюють готовність до професійної комунікації і як комплексний результат освіти, що відображає ціннісну, комунікативну, практично-дієву та особистісну сферу студентів [4, 44].

Ця готовність визначається у відповідності до структурних компонентів, критеріїв, рівнів, показників. Стан сформованості того чи іншого компонента визначається за певним критерієм, що має відповідні показники [3].

Одним із важливих завдань нашого дослідження є виявлення певних компонентів, критеріїв, показників рівнів та педагогічних умов, за якими буде визначатися стан готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації. Результатом комунікативної підготовки студентів є їхня готовність до професійної комунікації. За визначенням С.Поплавської готовність до комунікативної взаємодії – це “функціональний стан особистості, який характеризує вибірккову, прогнозовану комунікативну активність на етапі професійної підготовки” [7, 8].

Науковець зазначає, що формування готовності студентів до комунікативної взаємодії це по суті комплекс форм, методів і засобів навчання які забезпечують розвиток особистості вираженого в готовності до комунікативної взаємодії у професійній діяльності [7, 9].

У нашому дослідженні всі компоненти готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації мають відповідні критерії, кожен з яких містить сукупність показників. Дослідження рівнів сформованості критеріїв та показників дає можливість виявити ефективність професійно-комунікативної підготовки студентів в умовах навчання у ЗВО.

Відтак, у контексті дослідження визначено чотири критерії з відповідними показниками, що відповідають обраним компонентам. Визначеному нами критерію – мотивація до опанування вмінь і навичок професійної комунікації та орієнтація на навчання, відповідає мотиваційно-ціннісний компонент. Він пов'язаний із необхідністю врахування у процесі комунікативної підготовки майбутнього інженера-педагога системи ціннісних орієнтацій, переконань, домінуючих мотивів, що виявляються в інтересах, потребах, бажаннях, цілях, які орієнтують поведінку студента. Даний компонент дає можливість обґрунтувати необхідність підготовки до професійної комунікації для ефективного здійснення інженерної та педагогічної діяльності і передбачає усвідомлення студентами мети комунікативної підготовки.

З огляду на вище зазначене, показниками сформованості цього критерію є: наявність у студентів інтересу до комунікативної взаємодії як базової основи професійної комунікації; переконання студентів у тому, що належний рівень

професійної комунікації є складовою професійної діяльності майбутнього інженера-педагога; прагнення студентів до вдосконалення рівня володіння професійною комунікацією.

Когнітивний компонент характеризує знання засобів, способів, стратегій реалізації професійної комунікації у інженерній та педагогічній діяльності, прийоми активізації розумової діяльності студентів, вміння інтерпретувати інформацію для досягнення поставлених завдань.

Критерієм дієвого компоненту є практична діяльність студентів, спрямована на формування вмінь і навичок професійної комунікації так як, однією з основних функцій діяльності інженера-педагога є саме комунікативна функція, яка забезпечує встановлення контакту, спілкування на основі взаєморозуміння, взаємоповаги, довіри один до одного, організацію ефективної взаємодії між інженером-педагогом і учнями. Відтак, визначено відповідні показники: опанування студентами правил та норм професійної комунікації; вміння встановити, підтримувати контакт з партнером по спілкуванню, вміння використовувати професійну лексику під час спілкування; вміння знаходити оптимальний вихід з проблемних ситуацій в ході професійної комунікації.

Особистісно-розвивальний компонент характеризується критерієм самовдосконалення професійної комунікації студентів в педагогічному чи технічному напрямках. Показниками даного критерію є вміння студентів аналізувати ситуацію, що складається під час професійної взаємодії; адекватна самооцінка та оцінка своєї діяльності у сфері професійної комунікації; самоосвітня діяльність студентів.

На основі визначених показників виокремлено три рівні сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації, а саме низький, середній і високий.

Так, низький рівень готовності студентів до професійної комунікації передбачає не лише недостатню вмотивованість, але й недостатнє усвідомлення студентами необхідності опанування основ професійної комунікації; безініціативність в навчальній роботі; поверхневність професійних комунікативних знань та невміння їх застосувати, що призводить до виконання певних комунікативних дій у хаотичній послідовності; неможливості самостійного вирішення комунікативних завдань тощо.

Середній рівень готовності студентів до професійної комунікації передбачає достатню мотивацію та усвідомлення значення професійної комунікації для майбутньої педагогічної та

інженерної діяльності; наявність основних професійних комунікативних знань та вмінь їх застосувати; недостатньо усвідомлене та послідовне здійснення професійної комунікативної взаємодії;

Високий рівень готовності до професійної комунікації передбачає стійку мотивацію та усвідомлення студентами значення професійної комунікації у професійній педагогічній та інженерній діяльності; наполегливість, ініціативність та цілеспрямованість навчальних дій студентів; наявність високого рівня професійних комунікативних знань у межах програми, позапрограмних матеріалів та умінь їх застосувати; автоматизм комунікативних умінь та навичок; можливість вирішення нетипових комунікативних ситуацій [1].

Висновки. Отже, готовність майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації можна охарактеризувати як властивість особистості, що забезпечує успішне виконання усіх професійних функцій інженера-педагога у процесі його професійно-комунікативної взаємодії. Водночас готовність слугує засобом підвищення ефективності професійної діяльності. Готовність до професійної комунікації, що складається із мотиваційно-ціннісного, когнітивного, дієвого та особистісно-розвивального компонентів, є складовою загальної готовності майбутнього інженера-педагога до професійної діяльності та набувається у навчальному процесі ЗВО. Необхідність формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної комунікації зумовлена становленням єдиного інформаційного простору і змінами процесів поширення знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменна І.Р. Структура готовності майбутніх лікарів до професійної комунікації. Науковий вісник ужгородського університету. серія: "Педагогіка соціальна робота". 2016. випуск 1 (38) 101.
2. Д'яченко М.І., Кандибович Л.А. Психологія вищої школи. Мінськ, 1985. 206.
3. Каверіна О.Г. Інтегративний підхід до формування готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до професійної комунікації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2010. 46с.
4. Кончович К.Т. Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів філологів до педагогічного спілкування. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Journal)*. 2015. №2. 2015. С.44–47.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч.

посіб. Видання 2-е, перероб. та допов. Київ, 2004. 272 с.

6. Пляка Л.В. Структура професійної готовності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції “Придніпровські соціально-гуманітарні читання”, (Дніпропетровськ, 29 листопада 2014 р.): у 4-х частинах. Д.: ТОВ “Інновація”, 2014. ч. 2. С. 11–12.

7. Поплавська С.Д. Формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. Житомир, 2009.

REFERENCES

1. Humenna, I.R. (2016). Struktura hotovnosti maibutnikh likariv do profesiinoi komunikatsii [Structure of future doctors' readiness for professional communication]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. series: "Pedagogy. social work"*. Vol.1 (38). 101p. [in Ukrainian].

2. Diachenko, M.I. (1985). *Psykholohiia vyshchoi shkoly* [Psychology of higher education]. Minsk, 20 p. [in Russian].

3. Kaverina, O.H. (2010). *Intehratyvnyi pidkhid do formuvannia hotovnosti studentiv vyshchykh*

tekhnichnykh navchalnykh zakladiv do profesiinoi komunikatsii [An Integrative Approach to Forming the Readiness of Higher Technical Students for Professional Communication]. Kyiv, p. 46. [in Ukrainian].

4. Konchovych, K.T. (2015). Komponenty, kryterii ta pokaznyky hotovnosti maibutnikh uchyteliv filolohiv do pedahohichnoho spilkuvannia [Components, Criteria, and Indicators of Future Philology Teachers' Readiness for Educational Communication]. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Journal)*. Vol. №2. pp.44–47. [in Ukrainian].

5. Maksymenko, S.D. (2004). *Zahalna psykholohiia* [General Psychology]. Textbook Center for Educational Literature, Vol 2, revised and supplemented. Kyiv, 272 p. [in Ukrainian].

6. Pliaka, L.V. (2014). *Struktura profesiinoi hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv farmatsevychnoi haluzi* [Structure of professional readiness of future specialists in the pharmaceutical industry]. Proceedings of the III All-Ukrainian Scientific-Practical Conference in Dnipropetrovsk: pp. 11–12. [in Ukrainian].

7. Poplavska, S.D. (2009). Formuvannia hotovnosti studentiv medychnykh koledzhiv do komunikatyvnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of medical college students for communicative interaction in professional activity]. *Candidate's thesis*. Zhytomyr, 20 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.09.2019

“Наша молодь має отримати всі можливості, щоб проявити свій вищий потенціал: перед молодими людьми має стояти велика ціль і вони повинні знати, що мають великі таланти”.

*Франц Хесселбайн
відомий спеціаліст в галузі лідерства і мотивації*

“Корисним для себе (і для суспільства) буде тільки той, хто пізнав свою природу. Поді людина розуміє свою місію. Своє покликання на землі й виробляє для себе спосіб життя, в основі якого лежить “споріднена праця”. Тільки так людина може самоствердитися і самореалізуватися, а значить стати щасливою”.

*Тригорій Сковорода
український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог*

“Земля не належить нам. Це ми належимо Землі... Ми не плетемо павутину життя. Ми просто ниті в ній. І щоб ми не робили з цією павутиною, ми робимо це самі з собою.

Невідомий автор

